
Ungdomsarbetslösheten

Så långt tillbaks som det finns tillförlitliga data har arbetslösheten bland ungdomar varit högre än arbetslösheten bland vuxna. Detta är i och för sig helt naturligt. En ung människa som för första gången går ut i yrkeslivet tar god tid på sig för att välja levnadsbana, och kommer därför i normala fall att varva perioder av arbete inom ett yrke, och hos en viss arbetsgivare, med perioder av tillfällig arbetslöshet innan det blir dags att pröva ett nytt yrke och en ny arbetsgivare. Det anmärkningsvärda – och för samhället skrämmande – är att denna ungdomarnas tämligen naturliga och tillfälliga "sök-arbetslöshet" under de senaste decennierna har ersatts av en mer permanent arbetslöshet på en mycket hög nivå.

Den stora förändringen inträffade under 1970-talet. För trettio år sedan var arbetslösheten bland ungdomar ungefär dubbelt så hög som arbetslösheten bland vuxna, och denna nivå har av forskarna i regel ansetts bero på den naturliga skillnaden mellan ungdomar och vuxna vad gäller sök-beteendet på arbetsmarknaden. Under 1970-talet ökade emellertid siffran dramatiskt. Då steg ungdomsarbetslösheten och blev omkring fyra gånger så hög som arbetslösheten bland de vuxna. Siffran är emellertid ytterst osäker eftersom inga tillförlitliga data finns. De siffror som finns visar bara den s k *öppna arbetslösheten*, medan data över exempelvis personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte

finns uppdelade på åldersgrupper förrän i mitten av 1980-talet. Dessutom har under de senaste decennierna genomförts en rad åtgärder speciellt riktade till ungdomar (t ex ungdomslag, speciella ungdomspraktikplatser, och massiva utbildningssatsningar) om vilka man verkligen kan diskutera huruvida de motsvarar meningsfull sysselsättning eller bara är en kosmetika som döljer den verkliga arbetslösheten.

Data är således svårtolkade, och om man bara tittar på den öppna arbetslösheten kan man till och med få intrycket att ungdomarnas situation inte försämrats nämnvärt under de senaste decennierna. Detta är dock en statistisk synvilla. De forskare som studerat problemet är eniga: ungdomarnas relativa arbetslöshet (d v s ungdomarnas arbetslöshet i förhållande till de vuxnas arbetslöshet) har ökat kraftigt sedan 1960-talet. En hög relativ arbetslöshet blir naturligtvis extra svår för ungdomarna när den *totala* arbetslösheten är hög – som den varit under den större delen av 1990-talet. Resultatet ter sig skrämmande: vi slår ut stora delar av en hel generation, som vänjer sig vid arbetslösheten som en livsstil och som riskerar att fastna i missbruk och kriminalitet.

Vad beror då den stora ökningen i ungdomsarbetslösheten på? Som så ofta finns det naturligtvis en rad komplicerade orsaker. När det gäller stora och viktiga frågor, som berör starka partsintressen, är det politiskt korrek-

ta för forskaren i regel att just framhåva frågans komplexitet och därför inte ge några klara svar. Vi vill dock inte vara politiskt korrekta i detta sammanhang. I stället vill vi peka på ungdomslönernas utveckling. För trettio år sedan låg den genomsnittliga ungdomslönen på drygt hälften av den genomsnittliga vuxenlönen. Vid en så låg lönenivå var det lönsamt för företagen att anställa ungdomar till en rad okvalificerade arbetsuppgifter. Man kunde kanske inte leva på sådana arbeten, men för den som var ung och bodde hemma – och som ville skaffa sig extrainkomster under sommarloven, eller som ville skaffa sig erfarenhet för att så småningom få chansen till mer kvalificerade befattningar – passade de utmärkt.

1980 hade dock den genomsnittliga ungdomslönen stigit till omkring tre fjärdedelar av vuxenlönen, en nivå

som den legat på alltsedan dess. Hur kom det sig att ungdomslönerna steg så kraftigt under just dessa år?

Under 1970-talet genomdrev löntagarorganisationerna en rad s k låglönesatsningar. Bland de lågavlönade fanns naturligtvis en mängd vuxna personer som därigenom fick möjlighet till en mer dräglig tillvaro. Men där fanns också ungdomarna. Genom att dra alla låglönejobb över en kam, och höja ungdomslönerna till en sådan nivå att de traditionella ungdomsjobben slogs ut, drev man fram en fördubbling av ungdomarnas relativa arbetslöshetstal under en tioårsperiod.

Denna åtgärd kan på sikt visa sig få mer ödesdigra konsekvenser än någon annan åtgärd som vidtogs under 1970-talet.

*MATS PERSSON
CLAES-HENRIC SIVEN*